

YOZGAT

bul 1981, s. 341; Necati Fahri Taş, *Millî Mücadele Döneminde Yozgat*, Ankara 1987; Yunus Koç, *XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağı'nın İskân ve Nüfus Yapısı*, Ankara 1989; a.mlf., "Bozok Türkmenleri", *Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri* (haz. Tufan Gündüz), Ankara 2000, s. 195-209; *Yozgat İl Yılığ* 1991, Ankara 1991; *Yozgat Kataloğu* 1990, İstanbul 1991; M. Öcal Oğuz, *Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü*, Ankara 1994; A. Şakir Ergin, *Vakıflar ve Yozgat'ta Tarihî Vakıf Camiler*, Ankara 1994; Ahmet Akgündüz – Said Öztürk, *Yozgat Temettuat Defterleri*, İstanbul 2000, I-III; *Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı*, İstanbul 2000; Ömer Yılmaz, *Yozgat Tarihi Coğrafyası*, Konya 2001; Orhan Sakin, *Bozok Sancağı ve Yozgat*, Ankara 2004; Hakkı Acun, *Bozok Sancağı (Yozgat İli)'nda Türk Mimarisi*, Ankara 2005; Taha Niyazi Karaca, *Ermeni Sorununun Gelişim Sürecinde Yozgat'ta Türk Ermeni İlişkileri*, Ankara 2005; a.mlf., *Yozgat Ermeni Ayaklanmaları ve Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey Olayı*, İstanbul 2008; M. Tayyib Gökbilgin, "15 ve 16. Asırlarda Eyâlet-i Rûm", *VD*, sy. 6 (1965), s. 51-61; P. Wittek, "Bizanslılardan Türklere Geçen Yer Adları" (trc. Mihin Eren), *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, I (1969), s. 193-240; Ahmet Yaşar Ocak, "Millî Mücadelede Çapanoğlu İsyanı 8-27 Haziran 1920", *TKA*, VII-X (1974), s. 150-183; a.mlf., "Emirci Sultan Zaviyesi", *TED*, IX (1978), s. 132-191; a.mlf., "Bozok", *DİA*, VII, 321-322; Mehmet Öz, "Bozok Sancağı'nda İskân ve Nüfus (1539-1642)", *TTK Bildiriler*, XII (2000), III, 787-794; *Kâmûsü'l-a'lâm*, VI, 4812-4813; Suraiya Faroqhi, "Yozgat", *EI²* (İng.), XI, 341; Enis Karakaya, "Çapanoğlu Camii", *DİA*, VIII, 219-220.

YUNUS KOÇ

YOZGATLI HACI AHMED EFENDİ

(ö. 1896)

Halvetî-Şâbânî şeyhi.

Yozgat'ta doğdu. XVII. yüzyılın sonlarında Yozgat'ın doğusundaki Çalatlı köyünü yurt edinen bir Türkmen aşiretine mensuptur. Babası Derviş Süleyman Efendi ailesiyle birlikte Yozgat'ın merkezine gelip yerleşmiş ve oğlu Ahmed burada dünyaya gelmiştir. Medrese tahsilini Yozgat'ta

Yozgatlı
Hacı Ahmed
Efendi

ta yapan Ahmed Efendi genç yaşta tasavvufa ilgi duydu, Çerkeş'e gidip Şâbâniyye tarikatının Çerkeşiyeye kolunun kurucusu Çerkeşi Mustafa Efendi'ye intisap etti, seyrüsülûkünü tamamlayıp ondan hilâfet aldı. Şeyhinin tavsiyesiyle Anadolu'yu dolaştıktan sonra Suriye, Irak ve İran'a gitti. Bağdat'ta Abdülkâdir-i Geylânî Türbesi'nde halvete girdi. Çerkeş'e döndüğünde Yozgat ve civarında irşadla görevlendirildi. Şehrin güney tarafında ormanlık dağın eteğinde bir cami-tekke inşa ederek irşad faaliyetine başladı. Sultan Abdülmecid'in saltanatının son yıllarında müridlerinden eski Sivas valisi Münib Mehmed Paşa'nın misafiri olarak İstanbul'a gittiğinde saraya davet edildi. Sultan Abdülmecid, Velihaht V. Murad ve annesi Şevkefzâ Kadın ile tanışma fırsatı buldu. Kendisine bir kılıç ve hazineden yüklü miktarda para ihsan edildi. Ancak yol güvenliğini ileri sürüp parayı almadan İstanbul'dan ayrıldı. Birkaç ay sonra Yozgat mutasarrıfı tarafından kendisine teslim edilen bu parayla cami ve tekkesi için bir vakıf kurdu, emlak ve arazi satın aldı. Şâbâniyye tarikatının Yozgat ve civarında yayılmasını sağlayan Hacı Ahmed Efendi 1896'da vefat etti ve bugün kendi adıyla anılan caminin avlusuna defnedildi. Bir yıl sonra oğlu Muhyiddin Efendi kabrinin üzerine bir türbe yaptırdı, türbesi bugün ziyaretgâhtır. Şeyh Ahmed Efendi'nin iyi bir güreşçi, yüzücü, at binişi, gürz sallayıp kılıç kullanmakta mahir bir sporcu olduğu, uzun bir ömür sürdüğü ve 125 yaşında vefat ettiği nakledilmektedir.

"Terkiyâ" mahlasıyla şiirler yazan Hacı Ahmed Efendi'nin bir divanı olduğu söylenirse de eser günümüze ulaşmamıştır. Bazı şiirleri torunlarından Ömer Faruk Ergin tarafından yayımlanmıştır (Mâverdî, *Edebü'd-din ve'd-dünyâ* içinde, Ankara 1974, s. 141-158). Hacı Ahmed Efendi'nin vefatından sonra tekkesinde oğulları Muhyiddin Efendi, Sadreddin Efendi, torunlarından Ethem Efendi, ardından altı ay kadar aile dışından Damadzâde Necib Efendi şeyhlik yapmış, şeyhlik makamı son olarak beşinci oğlundan torunu olup Şeyhzâde Ahmed Efendi diye tanınan Ahmet Şevki Ergin'e intikal etmiştir. 1906'da doğan Şeyhzâde Ahmed Efendi babası Abdullah Ârif Efendi'yi küçük yaşta kaybetti. Yozgat'ta başlayıp İstanbul'da sürdürdüğü öğrenimini rahatsızlığı sebebiyle tamamlayamadı. 1925'te ilk mektep öğretmeni olarak memuriyete başladı. Maarif Vekâleti'nin çeşitli kademelelerinde kırk yedi yıl görev yaptıktan sonra

Yozgatlı
Hacı Ahmed
Efendi'nin
türbesi

1971'de emekliye ayrıldı. 1942-1987 yıllarında dedesinin camisinde fahrî olarak imamlık görevini üstlenen Şeyhzâde Ahmed Efendi, Halvetî-Şâbânîliğin yanı sıra Erbili Esad Efendi'nin halifelerinden Mustafa Hulusi Efendi'den (Arınmış) Nakşibendî-Hâlîdî, Damadzâde Necib Efendi'den Kâdirî hilâfeti almıştı. Ahmed Efendi 1992 yılında girdiği şeker koması yüzünden son on yılını yatağa bağlı geçirdi ve 7 Ocak 2002'de vefat etti. 2009 yılında ailesi tarafından Ahmet Şevki Ergin Kültür ve Hizmet Vakfı kurulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Hacı Ahmed Efendi'nin Sultan V. Murad'a 12 Muharrem 1265 tarihli mektubundan istinsah edilmiş sûret; Sivas Valisi Münib Mehmed Paşa'nın, Şeyhi Hacı Ahmed Efendi'ye 21 Receb 1266 tarihli mektubundan istinsah edilmiş sûret; Ankara Valisi Abidin Paşa'nın 6 Şevval 1311 / 31 Mart 1310 tarihli mektubundan istinsah edilmiş sûret; Yozgat iline ait 30 no'lu şer'îye sicilinin 47/52, 47/53, 48/54. sayfa ve sıralarında kayıtlı Şeyh Hacı Ahmed Efendi'ye ait 1278 h. tarihli vakfiye kayıtları; Dördüncü oğlu Hafız Hayreddin Efendi'nin oğlu Şeyhzade Abdülkadir Efendi'nin elyazısı notları; Beşinci oğlu Abdullah Ârif Efendi'nin oğulları Şeyh Hacı Ahmed Ergin ve H. Ömer Faruk Ergin efendilerin el yazısı notları (bu belgeler müellifin özel arşivinde bulunmaktadır).

ALİ ŞAKİR ERGİN

YÖNELİŞLER

Aylık sanat ve kültür dergisi.

Nisan 1981 – Temmuz 1985 arasında kırk üç sayı ve Mart 1990 – Aralık 1990 arasında on sayı (44-53. sayılar) çıkmıştır. Kurucuları Ahmet Yücel, Ebubekir Eroğlu ve Adnan Tekşen'dir. Derginin sahibi ve yazı işleri müdürü olarak 1-10. sayılarda Bürde Yayınevi adına Mehmet Çetin, 11/12-48. sayılarda Mehmet Ocaktan, 49-53. sayılarda İz Yayıncılık adına sahibi Ahmet Şişman, yazı işleri sorumlusu Yılmaz Daşcıoğlu görünmektedir. Geneline bakıldığında derginin yönlendiricisinin Ebubekir Eroğlu olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce Di-

rilîş dergisinde yazı ve şiirleri yayımlanan Eroğlu dergide imzası en çok bulunan yazardır, derginin içeriğinin belirlenmesinde de en önemli pay sahibi bir isimdir. Yayın politikası bakımından *Yönelişler*, Necip Fazıl Kısakürek'in *Büyük Doğu* ve Sezai Karakoç'un *Diriliş* dergilerinin sanat ve düşünce çizgisini sürdürmüştür.

12 Eylül 1980 darbesinin ardından yayın hayatına başlayan derginin ilk sayısında "Sunu" başlığı ve "Yönelişler" imzasıyla çıkan yazıda içinden geçilen çetin şartlarda özellikle kültürel asimilasyona karşı bir tavır geliştirme ihtiyacı belirtilir ve bu amaçla Türk edebiyatının inceleneyeceği, eski Türkçe edebiyat metinlerinden örnekler verileceği, çağdaş kültür değerlerini ve anlayışını tanıtıcı, bilgi aktarıcı, "rastlantıya yer bırakmayacak" ve özellikle Batı dışındaki etnik ve dilsel toplulukların kültürünü yansıtan çeviriler yapılacağı vurgulanır. Telif yazılarda ve sanat eserlerinde yazarın özgürlüğüne müdahale edilmeyeceği belirtilir. Bu anlayışın derginin yayın hayatı boyunca etkili olduğu görülmekte, derginin bütün sayılarında belirli bir düzenin gözetildiği dikkati çekmektedir. İlk sayıdan son sayıya kadar yazıların sıralanışı telif veya tercüme oluşu ile türlere göre belirlenmiştir. Buna göre ilk yazı veya şiir o sayının öne çıkarılan metni niteliğini taşıyan şiirler, hikâyeler, deneme-eleştiri türünden yazılar, klasik Türk-İslâm eserlerinden özgün metinler ve çeviriler sıralanır. En sonunda ise yeni yayımlanan kitapların kısa tanıtımları yer alır.

Derginin ilk göze çarpan özelliklerinden biri dönemin şiir ortamında merkezî bir yer edinmiş olmasıdır. Özellikle genç şairler için bir okul niteliği taşımıştır. Türk şiirinde sonradan "seksen kuşağı" diye adlandırılan şairlerden bazılarının eserlerini ilk defa burada yayımlamalarının yanı sıra daha önce başka dergilerde şiirleri çıkan şairlerin de bu dergide yazdıkları şiirlerde belirgin bir değişiklik görülmesi bunun göstergesidir. Osman Konuk, İhsan Deniz, Hüseyin Atlansoy, Necat Çavuş, Yılmaz Daşcıoğlu şiirlerini ilk defa *Yönelişler*'de yayımlamıştır. Böylece 1970'li yıllarda politik atmosferin etkisi altında kalarak estetik değerlerden uzaklaşan şiir ortamının değişmesinde, poetik niteliklerin şiirde yer almasında derginin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bunda dergi çevresinde meydana gelen politik tavırdan ziyade edebî tutumun öne çıkarıldığı hava etkili olmuştur. Nitekim şiirlerle beraber şiir üzerine yazıların da bu tutumun ortaya çıkmasına yönelik bir dikkat içerdi-

ği görülmektedir. Bu etki gittikçe genişlemiş, böylece dergi 1980'li yılların ilk yarısında Türkiye'de şiirin odaklarından biri durumuna gelmiştir.

Dergide şiir üzerine yazılan Ebubekir Eroğlu'nun "İşaret Çocukları ve Sonrası", "İmgeyi Boşlayan Şiir", "Âmentü ve Öncesi", "Modern Türk Şiirinin Doğası"; İlhan Kutluer'in "Şiir Sözcüğünün Semantik Alanı"; Mehmet Ocaktan'ın "Şiirin İmgeselliği ve İdeolojik Söylem"; Orhan Okay'ın "Necip Fazıl Kısakürek: Poetikası ve Şiiri", "Bâkî'nin Kanûnî Mersiyesi'ne Dair"; İhsan Deniz'in "Metafiziksiz Şiir"; Yılmaz Daşcıoğlu'nun "İmge ve Hikmet" adlı yazıları dikkati çekmektedir. Bunların yanı sıra Adnan Tekşen, Recep Duymaz ve Osman Bayraktar'ın Türk şiiri, roman ve hikâyesi üzerinde incelemeleri; Şakir Kocabaş, İlhan Kutluer, Yüksel Kanar ve Mustafa Armağan'ın felsefe ve bilim alanında yazıları bulunmaktadır.

Şiirde olduğu gibi yazar kadrosunda da kendi içinden birçok imza çıkaran *Yönelişler*'in özellikleri arasında daha önce *Hareket* dergisinde yazan Orhan Okay'ın uzun bir aradan sonra İstanbul basınında görünmesi, felsefe ve mantık alanındaki yazılarıyla dikkati çekecek olan Şakir Kocabaş'ın yazılarını ilk defa *Yönelişler*'de yayımlaması ve Mustafa İsen'in eski Türk edebiyatıyla, Abdullah Uçman'ın yeni Türk edebiyatıyla ilgili yazıları sayılabilir. Aynı şekilde *Mavera* dergisinin önde gelen isimlerinden Cahit Zarifoğlu ve Rasim Özdenören dergide şiir ve yazılarıyla yer almıştır. Çeviri yazılarda ise gerek Türk-İslâm kültürünün geçmiş dönemlerindeki yazarlarından teorik niteliği olan metinlerin, gerekse Batı edebiyat ve düşünce dünyasından çevrilen yazıların belirli bir bilinçle seçildiği dikkati çeker. Özellikle tezkirelerin önsözlerinin günümüz Türkçe'si ile aktarılması, klasik şiir anlayışının çağdaş edebiyatın dikkatine sunulması bakımından önemli bir girişim olmuştur. Batı'dan yapılan çevirilerde de aynı özen gösterilmiştir. Roland Barthes, Jorge Luis Borges, Georges Jean, Karl Raimund Popper, Ezra Pound eserlerinden çeviriler yapılan isimler arasında yer alır.

Yukarıda sayılanlardan başka dergide imzası görülen şair ve yazarlardan bazıları şunlardır: Mustafa Kutlu, Mehmet Doğan, Muzaffer Budak, Mehmet Yazgan, Tahsin Sınav, Osman Özcan, Şakir Kurtulmuş, Seyfeddin Manisalıgil, Mehmet Çağlayan, Adnan Özer, Mustafa Ruhi Şirin, Cahit Koytak, Vural Bahadır Bayrıl, Sey-

fettin Ünlü, Cafer Turaç, Ali Haydar Haksal, Ahmet Kot, Orhan Alkaya, Arif Ay, Cevdet Karal, Süleyman Portakal, Kâmil Doruk, Âlim Kahraman, Lâle Müldür, Kemal Sayar, Mehmet S. Fidancı, Gıyasettin Ekici, Bedri Gencer, İ. Serhat Canpolat, Serap Ural, Müslüm Batuk, Ali Dölek, Adem Turan. Derginin 5. sayısında (Ağustos 1981) Mehmet Kaplan, Attila İlhan, Selim İleri, Mustafa Kutlu, Enis Batur, Ebubekir Eroğlu, Yaşar Kaplan, Mustafa Miyasoğlu ve Aytunç Altındağ'ın cevaplarına yer veren "kaynaklanma" adıyla bir soruşturma yapılmış, 25. sayı (Temmuz 1983) o yılın Mayıs ayında ölen Necip Fazıl Kısakürek için özel sayı olarak çıkarılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Erdal Doğan, *Edebiyatımızda Dergiler*, İstanbul 1997, s. 132-135; Servet Tiken, *Ebubekir Eroğlu'nun Şiiri* (yüksek lisans tezi, 2007), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Gökay Durmuş, "Yönelişler Dergisinde Tenkid", *Türkoğlu Kültürü*, II/3, Erzurum 2009, s. 133-156.

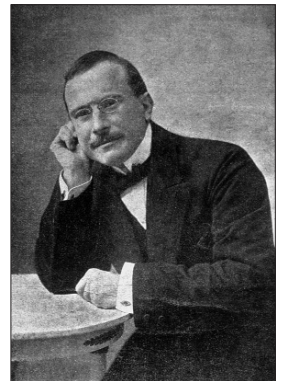
YILMAZ DAŞCIOĞLU

YÖNTEM, Ali Canip

(1887-1967)

Edebiyat tenkitçisi, şair ve yazar.

Haziran 1887'de İstanbul'da doğdu. Babası Evkaf Nezâreti memurlarından Halil Sâib Bey, annesi Anapa müftüsü İslâm Efendi'nin kızı Hafize Nûriye Hanım'dır. Üsküdar'daki Gülfem Hatun Mektebi'nde başladığı öğrenimini Toptaşı Askerî Rüşdiyesi'nde sürdürdü. Rüşdiyeyi bitirince iki yıl kadar Selâmsız'daki Fransız Mektebi'nde okudu; babasının Selânik'e sürülmesi üzerine oradaki Mülkiye İdadisi'ne girdi. Bir ara İstanbul'da Mekteb-i Hukûk'a devam ettiyse de aynı mektep Selânik'te açılınca son sınıfa kadar burada okudu. Bu sırada Selânik İttihat ve Terakkî Mektebi'nde ve Ziraat Mekteb-i Âlîsi'nde ders

Ali Canip
Yöntem